

Praktyczne podejście do wewnątrzszkolnych systemów doradztwa zawodowego

Powszechnie wiadomo, że wszystkie szkoły w Polsce powinny posiadać swój własny wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego. Obowiązek taki nakłada na nie ustawodawca: najnowsza ustawa „Prawo oświatowe” z grudnia 2016 roku podkreśla w artykule 98, że statut szkoły „zawiera w szczególności (...) organizację wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego”. Oznacza to, że w Polsce powinno funkcjonować ponad 20 000 wewnątrzszkolnych systemów doradztwa zawodowego (dalej zwanych WSDZ), a zatem wiedza o działaniu WSDZ powinna być powszechna. Tak jednak nie jest, warto więc zapytać, z czego to wynika.

Wydaje się, że na brak sprawnie działających WSDZ w szkołach ma wpływ wiele czynników. Rezultaty badań ankietowych przeprowadzonych przez Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu wskazują, że jedną z największych przeszkód stanowi brak funduszy na oddzielne stanowisko doradcy zawodowego. **Funkcję koordynatora WSDZ (lub po prostu rolę doradcy zawodowego) zleca się pedagogowi lub psychologowi szkolnemu,** czyli osobom, które często i tak pracują na niepełny etat i mają dużo innych obowiązków. Z powyższej konstatacji pośrednio wynika kolejna trudność związana z wdrażaniem WSDZ w szkole – w działania związane z doradztwem nie angażuje się całego grona pedagogicznego, tylko pojedyncze osoby. Wśród innych trudności wymieniono też brak woli

współpracy ze strony rodziców czy nieujęcie obowiązkowych zajęć doradczych w planie zajęć. Warto przy tym zaznaczyć, że choć ustawodawca w rozporządzeniu z dnia 28 marca 2017 roku w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół nałożył na szkoły obowiązek działań doradczych (od 10 do 20 godzin w cyklu kształcenia), to WSDZ i opisane w nim działania powinny wykraczać poza wspomnianą ilość godzin.

Warto podkreślić, że wpisanie w plany nauczania obowiązkowych zajęć z doradztwa zawodowego jest krokiem w dobrą stronę i stanowi świadectwo rosnącej świadomości społecznej dotyczącej tego, jak ważne jest podejmowanie przez młodych ludzi trafnych decyzji

zawodowych. Właściwie skonstruowany WSDZ stanowi cenną pomoc i może być skutecznym narzędziem wspierającym młodzież w jej wyborach. Jak powinna przebiegać praca nad tym dokumentem? Co należy uwzględnić, by spełniał swoją rolę i nie pozostawał wyłącznie zapisem w statucie szkoły?

Rola koordynatora

Skuteczność działań doradczych podejmowanych w szkole zależy w dużej mierze od koordynatora WSDZ, którego powinien powołać dyrektor szkoły. Należy podkreślić, że uważa się, często niesłusznie, że rolę tę powinien pełnić pedagog lub psycholog szkolny. Tymczasem osoba odpowiedzialna za organizację całości działań związanych z WSDZ może, ale nie musi, wykazywać się szczególną wiedzą lub predyspozycjami do pracy doradczej. Musi za to być przede wszystkim dobrym organizatorem, współpracującym ze wszystkimi

FOT. PIXABAY.COM

podmiotami w szkole (a zatem z uczniami, rodzicami i gronem pedagogicznym) i jak największą liczbą podmiotów poza szkołą (np. przedsiębiorcy, urzędy, poradnie psychologiczno-pedagogiczne).

Rolą koordynatora jest dbałość o to, by działania zapisane w WSDZ były realizowane, jednak istotna jest świadomość, że za skuteczność pracy doradczej na terenie szkoły odpowiada całe grono pedagogiczne. Ważne jest, by takie zapisy znalazły się nie tylko w dokumencie, ale także by wszyscy nauczyciele mieli świadomość, że ich codzienna praca, nie tylko jako wychowawców, ale też nauczycieli poszczególnych przedmiotów, powinna zawierać elementy działań doradczych.

Diagnoza i ewaluacja

Wachlarz działań, które można realizować w ramach WSDZ jest bardzo szeroki. Znajdują się wśród nich uniwersalne aktywności, niezależne od specyficznych uwarunkowań danej szkoły, ale są też takie, które przysługują się wyłącznie konkretnej placówce i jej uczniom. **Zatem aby skutecznie realizować działania doradcze, konieczne jest przeprowadzenie na początku roku diagnozy potrzeb uczniów, rodziców i nauczycieli, a na dokonanie ewaluacji pozwalającej sprawdzić, co działa, co się sprawdza, co zaś należałoby zmienić.** Pierwsze zadanie, choć uważane za potrzebne, często budzi opór, ponieważ zabiera czas i docięża nauczycieli. Nie negując tych obaw, należy jednak wyraźnie podkreślić, że dobrze zaplanowana diagnoza pozwoli dopasować działania doradcze do potrzeb wszystkich grup interesariuszy w danej szkole, a więc i tak jej przeprowadzenie znacząco ułatwi nie tylko konstruowanie WSDZ, ale i jego realizację.

Jedną z prostszych metod diagnozy jest ankieta skierowana do uczniów, rodziców i nauczycieli. Należy jednak pamiętać o tym, że opracowywanie jej wyników na ogół pochłania dużo czasu. Warto przemyśleć więc wykonanie jakiej formy badania jakościowego, np. – rozmowy z uczniami podczas godziny wychowawczej, z rodzicami podczas zebrania rodziców czy z nauczycielami podczas rady pedagogicznej. Uczestnictwo lub zebranie wniosków z tych spotkań pozwoli koordynatorowi na stworzenie skutecznego WSDZ. Jak skutecznego – na to pytanie odpowie przeprowadzona przez szkołę ewaluacja działań doradczych w formie odpowiedniej i najkorzystniejszej dla danej placówki. Dobrze jest myśleć o ewaluacji jak o ciągłym procesie, o prowadzeniu jej w trakcie roku szkolnego, a nie jak o działaniu kończącym aktywności doradcze w danym roku szkolnym. Wnioski z ewaluacji powinny posłużyć ewentualnej modyfikacji WSDZ oraz uwypukleniu, wzmocnieniu tych działań, które są oceniane najlepiej.

Działania w ramach WSDZ

Aktywności wchodzące w skład WSDZ można podzielić na te, które będą skierowane w stronę nauczycieli, rodziców oraz uczniów jako najważniejszej grupy beneficjentów. Rodzaj i zakres działań jest nieograniczony, zależny wyłącznie od możliwości kadrowych i finansowych szkoły. Wśród najczęściej realizowanych zadań warto wymienić:

- Lekcje wychowawcze z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego,
- Wycieczki zawodoznawcze,
- Szkolenia dla nauczycieli pozwalające doskonalić ich umiejętności w obszarze doradztwa zawodowego,
- Wykłady dla rodziców dotyczące orientacji zawodowej,
- Spotkania z przedstawicielami branż, zawodów oraz osobami realizującymi własne pasje,
- Szeroką gamę praktyk zawodowych,
- Prowadzenie lub wspieranie przez szkołę różnych akcji wspierających przedsiębiorczość uczniów – gier strategicznych, konkursów organizowanych przez

szkołą, jak i tych oferowanych przez instytucje zewnętrzne,

- Przekazywanie przez nauczycieli przedmiotowych wiedzy o tym, w jakich zawodach przydatna będzie zdobywana przez uczniów wiedza z danego przedmiotu (istotne jest, by nauczyciele mieli w pamięci ten aspekt podczas prowadzonych lekcji),
- Przekazywanie przez wychowawców praktycznych informacji o zmianach zachodzących w edukacji, np. kwalifikacyjnych kursach zawodowych, rekrutacji do szkoły ponadpodstawowej czy na studia,
- Organizowanie przez szkołę kółek zainteresowań oraz rozwijających talenty,
- Stworzenie w szkołach Punktu Informacji Zawodowej,
- Informowanie uczniów o tym, gdzie mogą szukać informacji,
- Tworzenie z uczniami Indywidualnych Planów Kariery,
- Prowadzenie indywidualnego poradnictwa edukacyjno-zawodowego.

Wymienione wyżej działania są tylko przykładami tego, co może zostać wpisane w WSDZ i następnie realizowane w jego ramach. Warto podkreślić, że nie jest to lista zamknięta, a każda szkoła może realizować własne zadania.

Wdrażanie WSDZ jest procesem długoletnim i należy o nim myśleć jak o systemie, w którym nie wszystko zadziała od razu, ale systematyczność, rzetelna diagnoza i ewaluacja oraz współpraca całego grona pedagogicznego pozwoli dobrze go rozwijać. **Skuteczność WSDZ zależy od zaangażowania wszystkich nauczycieli**, a rolą osoby wyznaczonej do koordynowania jest zbieranie w jedną całość wszystkich działań podejmowanych przez szkołę.

Istotny jest też fakt, że uważne przyjrzenie się aktywnościom podejmowanym przez szkołę z pewnością wykaże, że wiele z nich jest już wdrażane, choć mogły nie wchodzić oficjalnie w skład WSDZ. Można również korzystać ze wsparcia szkół, w których system już działa oraz instytucji, które wspierają szkoły w codziennej pracy. W Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży (CDZdM) w Poznaniu powstały ramowe wewnętrzne systemy doradztwa zawodowego dla gimnazjów, techników oraz szkół branżowych I stopnia, które można łatwo zaadaptować do potrzeb konkretnej szkoły. W CDZdM istnieją też opracowane (a kolejne są opracowywane) standardy doradztwa zawodowego pozwalające stwierdzić, które działania doradcze już są przez szkołę realizowane i jak można to sprawdzić.

Sprawnie działający WSDZ, a nie taki, który pozostaje przykurzonym dokumentem, stanowi dla ucznia zestaw niezwykle cennych działań – rozwija jego kompetencje związane ze zrozumieniem siebie, świata zewnętrznego, z przedsiębiorczością i relacjami z innymi, a także wyposaża go w wiedzę pozwalającą podejmować trafne wybory edukacyjne i zawodowe. Warto więc poświęcić czas i energię na to, by ten system działań sprawnie i efektywnie.

Maciej Barczak